

Gymnasieforskning sætter spot på undervisning af flersprogede elever

Andelen af flersprogede elever på de gymnasiale uddannelser stiger. Ifølge Danmarks Statistik var 12,7 procent af eleverne i de danske gymnasieklasser i 2020 indvandrere eller efterkommere. I 2005 var andelen 8,2 procent.

Men selvom hver ottende elev i landets gymnasieklasser i dag har en anden sprogbaggrund end dansk, har vi meget lidt sikker viden om, hvordan man som skole og lærer støtter sine flersprogede elever, så de lærer og trives bedst muligt.

Derfor sætter vi i magasinet Gymnasieforskning i denne artikelserie spot på undervisning af tosprogede elever med hjælp fra danske, norske og svenske forskere. I denne artikel er vi nået til Sverige, hvor der bliver forsket væsentligt mere i andetsprogsområdet, end der gør i Danmark.

HOLA

HALLO

SALUT

BONJOUR

Svensk forsker: Eleverne lærer og trives bedre, når sproget er frit

Vi behøver ikke være bange for, at flersprogede elever bliver dårligere til sprog og fag, når de taler deres første sprog, fx i gruppearbejde. Tværtimod, viser forskning fra hele verden. Professor i svensk som andetsprog, **Christina Hedman**, forklarer hvorfor.

Af **Signe Tonsberg**

Hey, husk lige at tale dansk – også når I laver gruppearbejde! Måske udspringer formaningen af et ønske om at skabe et sprogligt fællesskab, hvor tosprogede børn og unge lærer hurtigere og bedre dansk.

Sådan fungerer det bare ikke.

Forskningen peger entydigt på, at jo mere flersprogede børn og unge får lov at bruge både deres første sprog og deres andre sprog, jo tryggere er de, jo bedre har

de det, og jo bedre lærer de. Det fortæller Christina Hedman, som er professor i svensk som andetsprog ved Stockholms Universitet og en af nordens førende forskere i andetsprogsdidaktik.

Hvis nogen hævder, at man hurtigere lærer et nyt sprog ved at skrue ned for sit første sprog, holder argumentet ikke, pointerer hun.

"Faktum er, at mange af de studier, der findes af det her område, viser, at det er

mere effektivt, når man bruger sit første sprog, hvis man skal lære nye sprog. Det er helt nødvendigt – og ikke blot et nødvendigt onde," siger hun.

Et ikonisk studie

Det er altså ineffektivt læringsmæssigt at skabe et læringsklima for flersprogede børn og unge, hvor kun ét sprog er tilladt. Christina Hedman har forskningsmæssigt belæg for pointen i det, hun kalder et ikonisk >

studie fra 1990'erne. Studiet omfattede blandt andet 40.000 amerikanske elever med spansk baggrund. Forskerne fulgte i alt 700.000 elever, som grundlæggende fik tre typer undervisning: Den ene gruppe fik kun undervisning på engelsk, den anden gruppe fik kun undervisning på spansk, og den tredje gruppe fulgte et tosprogsprogram, hvor de fik undervisning i skolefagene på både spansk og engelsk. Studiet viste, at de 40.000 elever i den tredje gruppe var dem, som ikke bare fik de bedste faglige resultater, men også trivedes bedst. Man forstår altså bedre, når man bliver undervist i de faglige emner på begge sine sprog og også selv må bruge begge sprog, fx i samtaler med kammerater.

"Ydermere oplevede eleverne, at der var en værdi i deres tosproglige baggrund, og det gjorde, at der blev skabt et læringsklima, hvor eleverne var trygge," fortæller den svenske professor.

Sprog er en ret – ikke et pædagogisk projekt

Hun peger på, at det er tydeligt i forskellige studier af elevperspektiver, at mange flersprogede børn og unge er under stort pres i hverdagen. I et af Christina Hedmans studier fortæller eleverne, at når de er i skolen, må de kun tale svensk uanset fag og emne. Og når de så kommer til modersmålsundervisning eller hjem, så må de kun tale fx somali.

"De her børn og unge er så regulerede," siger Christina Hedman, der sammenligner kravet om kun at måtte tale svensk eller dansk i skolen med symbolsk vold.

"For det er jo faktisk at sige til en elev, at de ikke må udtrykke sig på den måde, de nu kan. Vi skal huske, at der ikke er nogen lov, der regulerer, hvilket sprog du må tale. Som undervisere kan vi godt komme til at glemme, at sprog ikke bare er et pædagogisk projekt. At tale sit sprog er en demokratisk rettighed. Det er en del af ens personlige identitet. Og så er sproget en ressource, som vi skal tage vare på. Sprog skal ikke bare bevares, men udvikles både på individniveau og på samfundsniveau," siger hun.

Når læreren ser flere sprog som en styrke

I forhold til danske gymnasier adskiller de svenske gymnasier sig ved, at alle gymnasier i Sverige ifølge det svenske Undervisningsministerium skal tilbyde undervisning i faget svensk som andetsprog til elever med et andet modersmål end svensk, hvis det er nødvendigt. Eleverne har svensk som andetsprog i stedet for den almindelige svenskundervisning. Lærerne i svensk som andetsprog er uddannet specifikt til at undervise i faget, som giver samme kvalifikationer videre i uddannelsessystemet som den almene svenskundervisning.

Christina Hedman har for nylig afsluttet et kollaborativt forskningsprojekt på tre svenske gymnasieskoler, som blandt andet viser, hvordan undervisningen og lærernes måde at italesætte og anerkende unges flersprogethed kan gøre en stor forskel for elevernes læring og trivsel.

I forskningsprojektet undersøgte Christina Hedman, hvad der sker med eleverne, når deres lærer har fokus og op-

mærksomhed på elevernes flersproglighed. Forskerne fulgte en lærer og dennes klasse i faget svensk som andetsprog på hver af de tre skoler. De tre lærere arbejdede med flersproglighed i forskellige grader og på hver deres måde. Alle tre skoler levede op til læreplaner og krav til undervisningen, men to af skolerne arbejdede bevidst med at anerkende og italesætte flersproglighed som et positivt aktiv for eleverne, og en af skolerne arbejdede derudover bevidst og kontinuerligt med empowering af eleverne med afsæt i deres flersproglighed.

På den første skole havde læreren et solidt bundniveau og fulgte læreplanen og fagbeskrivelsen, som fx beskriver, at man i undervisningen skal styrke elevernes flersproglighed og elevernes tillid til egne sprogfærdigheder.

På den anden skole arbejdede læreren med at få eleverne til at se det positive i deres flerkulturelle baggrund og opfordrede direkte eleverne til at bruge alle deres sprog og fx gøre brug af tilbud om modersmålsundervisning og studievejledning målrettet flersprogede elever.

"Her så vi en lærer, som advokerede for flersproglighed og fx opfordrede eleverne til også at gøre brug af deres første sprog i skolens andre fag," siger Hedman.

På den tredje skole fik det flersproglige arbejde endnu et nøk opad. Her arbejdede læreren bevidst med empowering af de flersprogede elever. Læreren opfordrede fx eleverne til at bruge og være stolte af deres sprog og til at se flersproglighed som en styrke:

"Hvis du farer vild i det tyrkiske, farer du også vild i det svenske. Forestil jer, hvilken

"Det betyder meget for eleverne, om læreren er interesseret i deres sprog, kultur og personlige identitet. Der sker noget med eleverne, når de oplever deres sprog som en bonus i stedet for at pakke det væk."

Christina Hedman

rigdom det er at have mange sprog,” sagde læreren for eksempel.

Fra problem til fordel

Christina Hedman forklarer om lærerens strategi:

”Læreren talte med eleverne om, at de skulle være stolte af deres sprog. Hun understregede, at eleverne ikke havde faget svensk som andetsprog, fordi de var dårlige, men fordi de kunne noget ekstra – noget mere.”

Og den tilgang påvirkede eleverne positivt, kunne forskerne se.

”Det var tydeligt, at det havde en effekt. Man kunne mærke det på eleverne og høre, at deres sprog blev mere synlige i klasserummet. Og dét er vigtigt, for der kan være en tendens til, at det at have flere sprog i gymnasiet bliver gjort til et problem. Det kan godt blive meget usynligt, at der sidder elever med flere sprog. Du ser det ikke, og du hører det ikke. Her blev det fremhævet som en styrke og en fordel.”

Som en af eleverne formulerede det:

”En del af faget svensk som andetsprog er på en måde at skabe forbindelse til dit modersmål. Og det at kunne skabe den forbindelse er en del af ens identitet og at vide, hvor du kommer fra. På den måde kan man værdsætte det og passe på det.”

Selvfølger vil unge lære dansk

For Christina Hedman var det mest overraskende ved forskningsprojektet, hvor meget det betyder ikke blot for elevernes trivsel, men også for deres læring, at læreren er interesseret i dem som personer og mennesker.

”Det betyder meget for eleverne, om læreren er interesseret i deres sprog, kultur og personlige identitet. Der sker noget med eleverne, når de oplever deres sprog som en bonus i stedet for at pakke det væk. Så føler de sig stærke og får lyst til at lære flere sprog. Det betyder også, at de føler sig dygtigere og får mere lyst til at lære svensk,” forklarer hun.

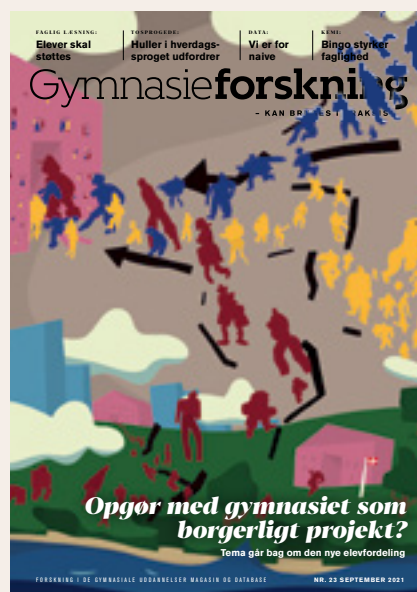
Og det bekræfter endnu engang forskerne i, at det er dumt at sige, at elever skal pakke et sprog væk.

”Flersprogede elever har ingen interesse i ikke at lære svensk eller dansk. De ved jo godt, at de skal kunne tale majoritetssproget for at klare sig i samfundet og få en uddannelse. Men når unge får lov at have deres

Læs mere i Gymnasieforskning

Dette er den tredje artikel i vores serie om undervisning af tosprogede. Hiver du det seneste nummer op af tasken, kan du finde en artikel om translanguaging. Forskning viser, at det har store læringsfordele for eleverne, når deres lærer er interesseret i dem og ved noget om, hvilke sprog de har med i rygsækken, og lader dem sætte alle deres sprog i spil, fortæller de norske forskere Joke Dewilde og Ingrid Rodrick Beiler, der også gør op med en række myter.

”Den største myte er, at jo mere dansk eller norsk vi hælder på børn og unge, jo hurtigere og bedre lærer de sproget. For vi ved i dag, at sådan er det ikke,” siger Joke Dewilde.

I Gymnasieforskning nummer 23 fortæller lektor Helle Pia Laursen fra DPU, Aarhus Universitet, at en udfordring for tosprogede kan være, at selvom de er gode til dansk, er der ind imellem ord, som de ikke forstår. Det er ikke nødvendigvis svære ord, bare et ord de ikke har lært, så det er svært for undervisere at forudsige, hvor skoen trykker.

For at bryde den tendens kan man som underviser arbejde bevidst med at skabe rum for, at eleverne kan eksperimentere med sproget, så de tør begive sig ud af deres sproglige komfortzone og stille spørgsmål, når de er i tvivl.

”Det kræver noget af klasserumskulturen at turde lave fejl uden at føle sig ydmyget. Men det er vigtigt, for vi ved fra den klassiske andetsprogsforskning, at det at lave fejl er en utrolig drivkraft for at tilegne sig et nyt sprog. Fejl og afvigelser er hypoteser, vi kan lære af,” siger Helle Pia Laursen.

første sprog også, føler de sig trygge og får lyst til at lære,” siger hun.

Du bagtaler, når du taler arabisk

Som vi i tidligere artikler i Gymnasieforskning har beskrevet, kan det – hvis det er muligt – helt konkret være en god ide, at læreren sætter elever med samme sprog sammen, fx når der er gruppearbejde,

så de kan arbejde på begge deres sprog. Den strategi bakker Christina Hedman op om.

Hun bliver ofte spurgt om, hvordan man så forhindrer, at eleverne taler om ikke-faglige ting i grupperne eller bagtaler eller mobber andre, når læreren eller de andre elever ikke forstår deres sprog.

”Som undervisere kan vi godt komme til at glemme, at sprog ikke bare er et pædagogisk projekt. At tale sit sprog er en demokratisk rettighed.”

Christina Hedman

”Forskningen viser, at lærere meget hurtigt lærer at afkode situationen og kan mærke, når eleverne taler dårligt om andre eller driller, også selvom de ikke forstår ordene. For bagtalelse og mobning er selvfølgelig uacceptabelt og skal slås ned på, uanset hvilket sprog det foregår på,” siger hun.

Men den slags situationer har egentlig ikke noget med elevernes sprog at gøre, understreger hun. Det handler om en adfærd, der er uacceptabel i skolen. Men man må som lærer passe på med at gøre sproget til syndebugken.

”For hvis man siger ’I må ikke tale andre sprog, fordi vi ikke accepterer mobning og drilleri’, så indikerer man jo også, at alt det dårlige foregår på andre sprog end svensk eller dansk, og sådan er det jo slet ikke,” siger hun.

Svenske gymnasieelever kan vælge svensk som andetsprog

Som nævnt skal de svenske gymnasier tilbyde undervisning i svensk som andetsprog. Målet er, at der på alle gymnasier er lærere med kompetencer i svensk som andetsprog (SSA). Selvom svenskerne ikke er i mål med ambitionen, er de på vej. Og her kunne danske gymnasier måske hente inspiration.

”Lærerne med kompetencer i svensk som andetsprog er vigtige på en skole, fordi de har sproglige specialkompetencer og på den måde kan være en ressource for deres kolleger. De kan støtte og inspirere de andre lærere i at planlægge deres undervisning, så gruppen af flersprogede elever kan være med. De har helt enkelt en forståelse for, hvad eleverne kan have brug for støtte til, og ideer til fx multimedial undervisning, så lærerne leverer en undervisning, som både er forståelig og udfordrende,” forklarer hun.

Og god undervisning for flersprogede elever handler ikke om at forenkle alt, hvad man siger, til pixi-sprog. For selvom der er sproglige barrierer, skal undervisningen stadig have et højt fagligt niveau, understreger Christina Hedman.

”Mange tror, at det handler om at gøre undervisningen mindre svær og forenkle det hele. Men sådan er det ikke, for så leverer man jo bare dårlig undervisning,” siger hun og pointerer, at man netop kan komme uden om den faldgrube ved at lade eleverne anvende alle deres sprog i undervisningen og ved at have lærere eller vejledere på skolen, som ved noget om flersproglighed.

Et flersprogskursus for alle lærere

Christina Hedman kunne godt drømme om, at alle gymnasielærere fik en grundviden om undervisning af flersprogede elever.

”Vi burde have et grundlæggende kursus for alle gymnasielærere, hvor man får basal viden om, hvad flersproglighed indebærer for en elev. For eksempel ved vi, at det kan være en hjælp at få modersmålsundervisning, fordi det hjælper eleven, når han eller hun skal lære nye sprog. Det er ikke noget, som hindrer indlæringen af fx dansk eller svensk. Tværtimod. For sprogene hænger sammen, og man kan arbejde med sprogene på tværs,” siger Christina Hedman.

Og der er god grund til at ranke ryggen som gymnasielærer, for vi ved, at det betyder noget, hvad den enkelte lærer gør i sit klasserum.

”Som forsker kan jeg sige, at selv den enkelte lærers forsøg og indsats kan have stor indvirkning og betydning for eleverne. Det gør en forskel, når man som lærer er nysgerrig på sine elever, spørger ind til deres

sprog og baggrund og ikke er bange for at spørge, hvordan man bedst kan hjælpe, eller helt konkret spørger: ’Hvordan siger man det her på dit første sprog?’ Det er de små ting, som giver et godt undervisningsklima,” siger Christina Hedman, der også opfordrer til, at man som lærer selv bruger alle sine egne sprog, så man fx selv fortæller om, hvilke sprog og dialekter man selv taler, eller forsøger at forklare et begreb på engelsk, så eleverne bedre forstår det. ●

Christina Hedman er ph.d. og professor i svensk som andetsprog ved Institut for Undervisning og Læring på Stockholms Universitet. Christina Hedman forsker blandt andet i, hvordan flersproglige børn, unge og voksne bruger sprog. Hun forsker også i skolefagene svensk som andetsprog og modersmålsundervisning. I øjeblikket er hun ved at afslutte et forskningsprojekt om flersproglig identitet i sprogundervisning og skal i gang med et forskningsprojekt med fokus på visuelle ressourcer i sprogundervisningen for ældre elever og voksne i samarbejde med blandt andet Universitetet i Cambridge.

Læs mere på Gymnasieforskning.dk

- 📄 Gymnasieelever vil det samme på tværs af etniske skel: Interview med Ane Qvortrup og Bolette Moldenhawer.
- 📄 Når sprog sorterer i de gymnasiale uddannelser: Lars Ulriksen, Susanne Murning & Aase B. Ebbensgaard.

Et stykke videre med...

Få kompetence til at gennemføre udviklingsprojekter om undervisning! Bliv god til at begrunde det, du gør, både teoretisk og praktisk!

På Didaktisk Udviklingsledelse arbejder du med projektudvikling parallelt med, at du får undervisning om didaktik, projekt og organisation og sparres af forskere og erfarne gymnasielærere og -ledere.

Tilmeldingsfrist:
1. juli 2022

Uddannelsesstart:
september 2022

Vælger du at afslutte med eksamen, udløser det ECTS-point, som du vil kunne bruge i en masteruddannelse.

Læs mere på www.sdu.dk/du